

**Petr Jüptner, Martin Polinec,
Kamil Švec a kol.:**

EVROPSKÁ LOKÁLNÍ POLITIKA

Praha: IPS FSV UK, 2007. 251 stran.

Kniha *Evropská lokální politika* od autorů Jüptnera, Polince, Švece a kol. zprostředkovává českému čtenáři nahlédnutí do lokálních politik devíti evropských zemí. Hned v první větě zpochybňuje práce platnost teze, že komunální politika je stranou pozornosti české politologie. Je sice pravda, že především o české lokální politice vzniklo v českém prostředí dokonce i několik monografií, vždy tu však chyběl jistý komparativní základ, který by mohl poskytnout možnost uvažování v širších rozměrech. Např. v souvislosti s procesem evropeizace je v dnešní době již nedostatečně omezovat se na popis základních změn na úrovni státu či regionu. Tyto události byly v posledních letech poměrně solidně popsány, byly pojmenovány změny chování aktérů, naznačeny proměny rozhodovacích způsobů v souvislosti s přesuny pravomocí, ale je patrné, že na samostatné publikace týkající se srovnávací komunální politiky důraz kladen nebyl. Samotné téma publikace je tak jednoznačně vítaným přínosem.

Práce je výstupem širokého autorského kolektivu a navazuje na výuku kurzu „Evropská komunální politika“ na FSV UK. Autoři sami v úvodu zdůrazňují, že většina jednotlivých statí představovala původně seminární práce, které byly postupně rozšířeny do podoby studií. „*Výběr zahrnutých zemí nebyl záměrný a odvíjel se zejména od předmětu zájmu jednotlivých autorů*“ (s. 8). Uvážíme-li navíc, že pokus o komparaci se odehrává pouze v závěrečné kapitole v rozsahu 14 stran, zjistíme, že se nabídnutí širokého komparativního základu nekoná a případné detailnější srovnání si musí čtenář uskutečnit sám. Právě tato skutečnost je jistým nedostat-

kem knihy, jejímž základem jsou jinak velmi pečlivě zpracované případové studie zemí, které spolu ne vždy příliš souvisí. Možná i pro autory zůstane tedy nezodpovězena otázka, zda popis komunální politiky v devíti zemích, mezi které patří Francie a Německo, ale také třeba Finsko a Lotyšsko, může poskytnout výsledek naznačující jistou tendenci či zásadnější spojitosti a zda takový výsledek může být vůbec reprezentativní.

Na druhé straně, možná i díky kouzlu nechtěného, lze ve výběru kapitol klíč najít. Západoevropský region zastupují Francie a Španělsko, pochopitelné je stejně tak zařazení německy mluvících federací Německa a Rakouska, jakkoliv v této perspektivě do jisté míry chybí Švýcarsko, především z hlediska používání prvků přímé demokracie. Komplexní je zpracování severní Evropy za pomoci Švédska, Norska, Finska a Dánska. Za pobaltské země je nabídnut případ Lotyšska. Je tak škoda, že chybí zástupci středoevropského regionu. Lze to na jedné straně pochopit z charakteru knihy, která má jasně vymezený původ a z tohoto hlediska i omezené ambice, zařazení Polska, Slovenska či Maďarska by však jistě bývalo bylo realizovatelné.* Komparativní základ by měl nesrovnatelně větší sílu, kdybychom srovnávali známé s neznámým. Konečně vztahení k české komunální politice by totiž mohlo poskytnout zajímavou srovnávací perspektivu a silnější důvod k přemýšlení. Kniha tedy potenciálně porovnává neporovnatelné, nebo alespoň z části neporovnatelné. Tím mizí ideální šance pro vznik komparativní studie a komparace se tak musí logicky změnit na kladení jednotlivých znaků systémů vedle sebe.

Fakt, který lze jednoznačně uvítat, je podobná struktura jednotlivých kapitol, což významně usnadňuje orientaci. Úvod vždy obsahuje ukotvení obcí v systému, tedy je-

* Tento cíl byl naplněn až v podobě druhého dílu knihy, tedy *Evropské lokální politiky 2*, vydaného v roce 2009 (viz dále).

jich vztah k vyšším celkům správy. V první subkapitole nechybí ani současná podoba a struktura obecního pořádku s ohlednutím na jeho dějinný vývoj. V dalších subkapitolách jsou typicky popisovány instituce obcí dané země, volební systém a případné prvky přímé demokracie. Upozorňováno je, což je zajímavé, na rozdíly ve volebních systémech v rámci jedné země. Tak například v Německu se uplatňuje poměrný systém, ovšem v jednotlivých spolkových zemích se liší jeho podoba. Konkrétní aplikace tak podle regionu variuje mezi d'Hondtovou formulí v Bavorsku, Hare-Niemeyerovou metodou v Hesensku či Saint-Laguë aplikovanou v Severním Porýní – Vestfálsku. Ve Francii charakteristické většinovým volebním systémem zase naopak v otázce aplikace konkrétní podoby volebního systému rozhoduje velikost obce. Dvoukolově většinově se tu volí v obcích s méně než 3 500 obyvateli, naopak ve větších obcích se užívá fúzní smíšený volební systém. Na všechny tyto nuance studie upozorňují a poskytují tak přehled, který by byl jinak jen těžko dohledatelný, notabene v českém prostředí. Především na lokální úrovni jsou přitom volební systémy natolik specifické, že upozornění na jejich rozdíly rozšíří českému politologovi přehled do nových dimenzí. V dalších subkapitolách je analyzován stranický systém značně ovlivněný podobou sídelní struktury. Na konci každé studie jsou reflektovány nejnovější reformní trendy. V tomto kontextu je bezesporu zajímavý statut svobodné komuny uplatňovaný v severských zemích. Obec, která je v takovém postavení, může požádat o vynětí z působnosti některých zákonů, čímž získá větší možnosti v rozhodování o vlastních záležitostech.

Velkým kladem je jednoznačná přehlednost knihy, jejíž jednotlivé kapitoly poskytují až na výjimky nejrůznější tabulkové přehledy, tedy např. typickou velikost obcí v jednotlivých regionech, výsledky komunálních voleb atd. Jednotlivé případové studie mají mnohdy až encyklopedický charakter, což je u jed-

né z prvních prací na toto téma jedině dobře, neboť je použitelná pro vznik dalších prací.

Autoři pojmenovávají tři základní trendy, které působí na komunální samosprávy. Prvním z nich je urbanizace, tedy zvyšující se počet obyvatel žijících ve městech. Druhým tzv. makro-trendem je globalizace. Polinec, Numerato a Švec zdůrazňují, že „*právě v podmínkách globalizace a ekonomického rozvoje stoupá důležitost místní samosprávy, zejména pak měst. Ta jsou místem managementu, výstavby, rozvoje a činitelem, který nepřímo ovlivňuje ekonomiku...*“ (s. 248–249). Třetí zmiňovanou tendencí je evropeizace. Nařízení EU mají vliv na lokální politiku a mohou regulovat aktivity místních samospráv. Plánovaný rozsah publikace i její ambice do jisté míry omlouvají, že tyto trendy nebyly v práci hlouběji rozpracovány, nýbrž pouze zmíněny. Bez střeoevropských zemí by navíc bylo patrně nesmyslné bavit se o evropeizaci či globalizaci, neboť jejich přítomnost ve studii by poskytla možná velmi odlišné poznatky.

V rámci závěrečného pokusu o komparaci nechybí ani nabídnutí typologií komunálních systémů. Použitelné je kupříkladu členění komunálních systémů podle Page a Goldsmithe, kteří reflektují jihoevropské systémy, které mají málo úkolů a nepříliš velké množství kompetencí, a severoevropské systémy vyznačující se silnou decentralizací a vysokou lokální autonomií. Oba zmiňovaní autoři pracovali s ne zcela odlišným souborem zemí než tato kniha a tato typologie tak umožňuje zajímavé možnosti zařazení popisovaných zemí. Hesse a Sharpe oproti zmíněné typologii rozlišují Franco-skupinu, Severo- a střeoevropskou skupinu a Anglo-skupinu. Do první skupiny by šlo z devítky popisovaných zemí zařadit Francii a Španělsko, do druhé skupiny pak severské země, Německo a Rakousko. Země ze třetí skupiny nejsou v této práci zastoupeny.

Celkové vyznění knihy lze vidět pozitivně. Jsou totiž aspekty, na jejichž základě lze závěr práce přece jen vyzdvihnout, jakkoliv byl v úvodu recenze učiněn spíše opak. Jedna

srovnávací kapitola, notabene jedná-li se o závěr práce, jistě nemůže být hlubokou a především do jednotlivých podkapitol členěnou komparací. Tu by možná leckterý čtenář uvítal. I tak se však autorům podařilo ze sbírky pojednávaných zemí vyabstrahovat jisté nezanedbatelné množství společných znaků či zajímavých protikladů evropských komunálních systémů. V mnohých zemích je tak např. za reformní krok považováno sdružování obcí, nebo alespoň jejich zesílená spolupráce. Přínosné je také srovnání volebních a stranických systémů. Volební systémy, jak autoři upozorňují, se neliší jen mezi zeměmi, ale i v rámci jednotlivých zemí mezi regiony. Zajímavý případ z hlediska kandidujících uskupení představuje Lotyšsko. Oblíbenost uskupení nezávislých kandidátů se tam dostala až na úroveň, že bylo zavedeno pravidlo ustanovující, že v obcích s více než pět tisíc obyvateli se komunálních voleb nesmějí účastnit sdružení nezávislých kandidátů. Podobných specifik a zajímavostí výrazně se odlišujících od ostatních komunálních systémů obsahuje kniha hned několik. Je snad jen škoda, že zajímavé výsledky poněkud krátké komparace nelze více zobecnit kvůli poněkud nedostatečnému vzorku zkoumaných zemí. I tak se však jedná svým způsobem o jedinečný počín, který doposud nemá v českém prostředí obdobu. Jüptner, Polinec a kol. navíc v roce 2009 vydali navazující práci „*Evropská lokální politika 2*“, která spektrum zemí doplňuje o středoevropský a východoevropský region. Škoda jen, že obě publikace tvoří jeden celek.

Evropská lokální politika vytvořila solidní základ pro další díla na podobné téma. Inspirací pro další práce může být kvalitativní přesah co do počtu zobrazených aspektů či témat. Evropeizace aktivit lokálních samospráv by mohlo být jedním z nich. Jedná se o úkol, jehož splnění posune chápání komunální politiky ze strany českých politologů na zcela novou úroveň.

Vratislav Havlík

Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity

Petr Kratochvíl:

PŮVOD A SMYSL NÁRODNÍHO ZÁJMU: ANALÝZA LEGITIMITY JEDNOHO POLITICKÉHO KONCEPTU

Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. 211 stran.

Práce Petra Kratochvíla se zabývá evergreenem politické teorie a teorie mezinárodních vztahů, totiž kritickou reflexí konceptu národního zájmu. Problematika národního zájmu bývá diskutována v celé řadě souvislostí. Jedná se o termín využívaný v teoretických úvahách při snaze o reflexi jednání států a jejich představitelů. Je to též pojem, který je používán v politické praxi při legitimizaci postupu politických elit nebo pokusech o artikulaci zájmů jednotlivců a skupin. V mezinárodním prostředí jde o analytickou kategorii, která má umožnit porozumění a vysvětlení jednání států vůči ostatním. Koncept národního zájmu je využíván vědci i politiky když pomáhá hodnotit a měřit jednání politických aktérů a jeho výstupy, sám se pak v pracích jiných stává předmětem zevrubné analýzy. Celé téma problematiky národního zájmu lze pak odůvodněně rozšířit o problémy typické pro celou skupinu kolektivních zájmů (zájem veřejný, zájem státní atd.), jejichž konstituování, legitimizace i analýza je vystavena stejným základním problémům.

Jak už napovídá podtitul práce, Petr Kratochvíl se zabývá především problematikou legitimacy v souvislosti s konceptem národního zájmu. Činí tak velmi přehledně a systematicky, přestože v některých konkrétních pasážích (s. 12, 19 a n.) není z textu úplně jasné, jaký přesný význam slovu „legimita“ či „legitimizace“ přikládá – tedy je-li řeč primárně o pojmu legitimacy (politické autority), legitimitě pojmu a praxe národního zájmu, nebo legitimitě konkrétních formulací národního zájmu. Jedná se ovšem o dílič